

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.06.2000, sp. zn. 3 Tz 139/2000, ECLI:CZ:NS:2000:3.TZ.139.2000.1

Číslo: 29/2001

Právní věta:

I. Znalci z oboru klinické psychologie, jenž byl ve věci přibrán jako znalec za podmínek § 105 odst. 1 tr. ř., nepřísluší posuzovat otázku, zda byl pachatel schopen rozpoznat nebezpečnost svého činu pro společnost a zda byl schopen své jednání ovládat. Tuto otázku (jako základní kritérium pro následné právní posouzení příčetnosti pachatele ve smyslu ustanovení § 12 tr. zák.) mohou na základě vyšetření duševního stavu pachatele posoudit pouze znalci z oboru psychiatrie, o jejichž přibrání rozhodují orgány činné v trestním řízení podle § 116 odst. 1 tr. ř.

II. Jestliže řidič před započatím jízdy spoléhá na to, že ji může bezpečně vykonávat, ačkoliv ví o okolnostech, které by mohly mít negativní vliv na jeho schopnost ovládat motorové vozidlo, a přesto těmito okolnostem nepřizpůsobí ani režim své jízdy, zejména zařazováním častějších zastávek s přiměřenou dobou odpočinku, pak odpovídá za škodlivý následek dopravní nehody i v případě, že ke ztrátě kontroly nad vozidlem dojde v důsledku náhlé indispozice vyvolané výše uvedeným stavem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.06.2000

Spisová značka: 3 Tz 139/2000

Číslo rozhodnutí: 29

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Znalci

Předpisy: 141/1961 Sb. § 105 odst. 1
§ 116 odst. 1 140/1961 Sb. § 12

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil k stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti České republiky v neprospěch obviněného J. K., rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 6. 12. 1999 sp. zn. 5 To 557/99 ve věci vedené u Okresního soudu v Břeclavi pod sp. zn. 3 T 380/95 a Krajskému soudu v Brně přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Obviněný J. K. byl rozsudkem Okresního soudu v Břeclavi ze dne 20. 9. 1999 sp. zn. 3 T 380/95 uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zák., jehož se měl dopustit tím, že dne 24. 1. 1995 ve směru z H. do B. řídil dodávkové auto, které bylo ve špatném technickém stavu a bez platného osvědčení o technickém průkazu. V důsledku toho, že se plně nevěnoval řízení vozidla, jel nedovolenou rychlostí a vozidlo řídil ve špatném zdravotním stavu, kterého si byl vědom, vjel do protisměru, kde se čelně střetl s protijedoucím vozidlem zn. Škoda Forman, které bylo majetkem Ministerstva vnitra a které řídil L. H. V důsledku této nehody utrpěli smrtelná zranění řidič L. H. a JUDr. M. Z. sedící za řidičem. Spolujezdec I. H. sedící vedle řidiče utrpěl mnohočetná zranění, v důsledku nichž byl deset dnů hospitalizován v Nemocnici ve V. Byl omezen v obvyklém způsobu života po dobu dvou měsíců.

Podle § 224 odst. 2 tr. zák. byl obviněnému uložen trest odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon mu byl za podmínek § 28 odst. 1 písm. a) a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu čtyř let. Současně mu byl podle § 49 odst. 1 a § 50 odst. 1 tr. zák. uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel ve výměře pěti let.

Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 6. 12. 1999 sp. zn. 5 To 557/99 byl na základě odvolání obviněného a státního zástupce shora citovaný rozsudek Okresního soudu v Břeclavi podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. zrušen a odvolací soud podle § 259 odst. 3 tr. ř. sám rozhodl tak, že se obžalovaný J. K. podle § 226 písm. b) tr. ř. obžaloby pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zák. zprošťuje.

Ministr spravedlnosti České republiky podal proti rozsudku odvolacího soudu stížnost pro porušení zákona, a to v neprospěch obviněného J. K.

Ve svém mimořádném opravném prostředku poukázal ministr spravedlnosti především na to, že Krajský soud v Brně dospěl ke správnému závěru, že soud prvního stupně provedl ve věci všechny potřebné důkazy, avšak následně postupoval v rozporu se zákonem, pokud v řízení o odvolání rozhodl zprošťujícím rozsudkem proto, že provedené důkazy soudem prvního stupně sám hodnotil jinak než tento soud, aniž by je bezprostředně sám zopakoval. Takový postup odvolacího soudu odporuje podle stěžovatele povaze odvolacího řízení a z hlediska ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř. představuje překročení pravomoci odvolacího soudu. Stěžovatel dále namítl, že v daném případě mohl odvolací soud po zrušení napadeného rozsudku postupovat výlučně podle § 259 odst. 1 tr. ř. (pokud nerozhodl podle § 256 tr. ř.), přičemž mohl nalézací soud pouze upozornit, ve kterém směru se má věc znovu zabývat.

Ministr spravedlnosti dále uvedl, že hodnocení důkazů provedené odvolacím soudem je navíc chybné, když nevzal v úvahu okolnosti svědčící o tom, že obviněný s ohledem na svou zdravotní indispozici a nedostatek kvalitního spánku v noci před jízdou byl unaven již před započatím jízdy, tedy v době, kdy byl schopen své jednání ovládat. Na to ve svém posudku upozornili odborný neurolog (MUDr. M. Š.) i znalci z oboru psychiatrie. Za tohoto stavu měl odvolací soud důsledněji hodnotit závěry znalce z oboru klinické psychologie, který ve svém posudku nabídl dvě varianty chování obviněného J. K. Podle první si obviněný uvědomoval únavu a byl schopen přijmout rozhodnutí zastavit a odpočinout si. Podle druhé varianty si sice svou únavu uvědomoval, ale vzhledem k nedostatku ovládacích schopností nebyl schopen vývoj situace ovlivnit. Vzhledem ke zjevně nedostatečnému odpočinku obviněného před jízdou se měli odvolací soud i soud prvního stupně přiklonit k první variantě uváděné znalcem. Argumentace odvolacího soudu, že byl obviněný dva dny před dopravní nehodou uznán lékařem práce schopným, je podle názoru stěžovatele s přihlédnutím k aktuálnosti snížených řidičských schopností obviněného bezpředmětná.

Se zřetelem k výše uvedeným skutečnostem ministr spravedlnosti dovodil, že Krajský soud v Brně postupoval v rozporu se zásadami odvolacího přezkumu, jak jsou vymezeny v ustanovení § 254 odst.

1 tr. ř., a v důsledku toho dále nesprávně postupoval tak, že rozsudek soudu prvního stupně podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. zrušil a poté na podkladě vlastního hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 tr. ř.) provedených ve věci nalézacím soudem rozhodl za podmínek § 259 odst. 3 tr. ř. ohledně trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zák. zprošťujícím výrokem. V závěru stížnosti pro porušení zákona proto ministr navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným rozsudkem byl ve prospěch obviněného porušen zákon ve shora uvedeném rozsahu. Dále navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 269 odst. 2 tr. ř. tento rozsudek zrušil a postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud z podnětu podané stížnosti pro porušení zákona přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. správnost výroků napadeného rozsudku, jakož i řízení, které mu předcházelo, a zjistil, že zákon byl porušen.

Z odůvodnění rozsudku Okresního soudu v Břeclavi, jenž v posuzované věci rozhodoval jako soud prvního stupně, vyplývá, že po pečlivém vyhodnocení všech provedených důkazů, zejména posudků jednotlivých znalců, dospěl k závěru, že pro posouzení zavinění obviněného ve formě vědomé nedbalosti podle § 5 písm. a) tr. zák. je rozhodující zjištění, že v inkriminovanou dobu byla schopnost obviněného k řízení vozidla oslabena faktory, jejichž existenci znal. Jde zejména o jeho zdravotní problémy se žlučníkem před jízdou a s tím související narušený spánek, jakož i celkově oslabený stav organismu obviněného, který během předcházející pracovní neschopnosti ztratil na tělesné hmotnosti několik kilogramů. Tyto skutečnosti, jimž obviněný nepřizpůsobil své chování, byly podle názoru soudu primární příčinou dopravní nehody, neboť v jejich důsledku se obviněný dostal do stavu, kdy si v kritickou dobu sice uvědomoval nástup mikrosnánku, ale nebyl již schopen v daném okamžiku reagovat a přijmout danému stavu odpovídající rozhodnutí. Uvedená skutková zjištění, rozhodná pro posouzení otázky zavinění, formuloval nalézací soud v tzv. skutkové větě výrokové části svého rozsudku tak, že se "obviněný plně nevěnoval řízení vozidla, ... vozidlo řídil v ne zcela dobrém zdravotním stavu, kterého si byl vědom, vjel do protisměru, kde se čelně střetl s protijedoucím vozidlem ..."

Odvolací soud v rámci své přezkumné činnosti neshledal v řízení, které předcházelo rozsudku soudu prvního stupně (v jehož průběhu bylo doplňováno dokazování na základě pokynů obsažených v předcházejícím rozhodnutí odvolacího soudu), procesní vady a konstatoval, že rovněž dokazování bylo provedeno v potřebném rozsahu. Podle názoru odvolacího soudu však soud prvního stupně neučinil ve svém rozsudku závěry odpovídající daným skutkovým zjištěním. V této souvislosti odvolací soud poukázal především na posudek znalce z oboru klinické psychologie PhDr. K. H., podle něhož měly být v inkriminovanou dobu rozpoznávací schopnosti obviněného zachovány, ovládací však již nikoliv. Odvolací soud dále dovodil, že obviněný si stav zjištěné indispozice nepřivodil sám svým neuváženým chováním, když vzhledem k tomu, že byl krátce předtím uznán práce schopným, stěží mohl rozsah svých indispozic rozpoznat. Z těchto důvodů nebylo možno spatřovat v jeho jednání před nehodou "nějaké nedbalostní zavinění" a podle přesvědčení odvolacího soudu předmětný skutek proto není trestným činem. Na základě těchto úvah pak bylo rozhodnuto o zproštění obviněného J. K. obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř.

Postup odvolacího soudu při přezkoumávání napadeného rozsudku je zakotven v § 254 odst. 1 tr. ř. Podle tohoto ustanovení, nezamítne-li odvolací soud odvolání podle § 253 tr. ř., přezkoumá zákonnost a odůvodněnost všech výroků rozsudku, proti nimž může odvolatel podat odvolání, i správnost postupu řízení, které předcházelo rozsudku, přihlížející přitom i k vadám, které nebyly odvoláním vytýkány. Podle § 259 odst. 3, věty první, tr. ř. může odvolací soud rozhodnout sám ve věci rozsudkem, jen je-li možno nové rozhodnutí učinit na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěn a popřípadě důkazy provedenými před odvolacím soudem doplněn.

V posuzované věci zjistil soud prvního stupně postupem podle § 2 odst. 5, 6 tr. ř. skutkový stav, který (jak je uvedeno výše) rovněž zahrnoval skutkové okolnosti významné pro posouzení otázky zavinění obviněného J. K. Teprve na jejich podkladě pak učinil příslušné právní závěry, tj. že jde o zavinění ve formě vědomé nedbalosti dle § 5 písm. a) tr. zák. Ačkoliv v odvolacím řízení nebyly prováděny žádné důkazy, z odůvodnění rozhodnutí krajského soudu vyplývá, že při posuzování trestní odpovědnosti obviněného vzal za základ svých zjištění závěry znalce z oboru klinické psychologie, které hodnotil odchýlně od soudu prvního stupně, zejména potud, že v inkriminované době nebyly zachovány ovládací schopnosti obviněného. Se soudem prvního stupně se neztotožnil ani v tom, že si obviněný již před nehodou musel být vědom svých (již konstatovaných) indispozic k řízení motorového vozidla, přičemž v této době byl ještě schopen počínat si způsobem adekvátním tomuto stavu. Opačně dovodil, že obviněný s ohledem na to, že byl lékařem uznán práce schopným, stěží mohl svou indispozici k řízení správně rozpoznat. To znamená, že odvolací soud, aniž by sám ve věci prováděl jakékoliv důkazy, dospěl na základě zhodnocení již provedeného důkazního řízení před soudem prvního stupně ke zčásti jiným skutkovým závěrům, o něž následně opřel právní posouzení věci.

V dané souvislosti je třeba připomenout, že podle § 2 odst. 12 tr. ř. smí soud při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném i v neveřejném zasedání, přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny (tzv. zásada bezprostřednosti). Ze specifického charakteru přezkumné činnosti odvolacího soudu vyplývá zásada obsažená v ustanovení § 263 odst. 6 tr. ř., že důkazy před tímto soudem se zpravidla neprovádějí a jen výjimečně může odvolací soud řízení doplnit důkazy nezbytnými k tomu, aby mohl o odvolání rozhodnout. Z toho lze dovodit, že případné dokazování v odvolacím řízení má určité vymezené hranice jako prostředek přezkoumávání rozhodnutí a má sloužit k tomu, aby skutková zjištění soudu prvního stupně byla ověřena nebo doplněna, popř. aby výsledky původního dokazování a z nich vyplývající závěry byly zpochybněny. V projednávané věci však odvolací soud podle shora uvedených zásad nepostupoval.

Pochybnosti ovšem vzbuzují i samotné právní závěry odvolacího soudu. Z odůvodnění napadeného rozsudku není zřejmé, zda odvolací soud vycházel z toho, že v době činu nebyl obviněný schopen své jednání ovládat, tzn. že chyběl jeden z obligatorních znaků (vlastností) subjektu trestného činu (příčetnost) a obviněný tedy nebyl trestně odpovědný, anebo zda odvolací soud dovodil, že z hlediska subjektivní stránky skutkové podstaty předmětného trestného činu chybí znaky nedbalostního zavinění (§ 5 tr. zák.). Z odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu není patrné, jak se soud s těmito odlišnými otázkami vypořádal, ani není blíže rozvedeno, jakými právními úvahami se v daném směru řídil. Napadený rozsudek zde postrádá náležitosti uvedené v ustanovení § 125 tr. ř. a je proto nepřezkoumatelný.

Pokud jde o první z obou výše uvedených otázek, je nezbytné poznamenat, že příčina neschopnosti pachatele rozpoznat nebezpečnost svého činu pro společnost (tzv. neschopnost rozumová) nebo neschopnost ovládat své jednání vlastní vůlí (tzv. neschopnost určovací) spočívá v duševním stavu pachatele (duševní poruše). Právní závěr o jeho příčetnosti či nepřičetnosti ve smyslu ustanovení § 12 tr. zák. je proto možno učinit zásadně jen na základě vyšetření duševního stavu obviněného dvěma znalci z oboru psychiatrie (§ 116 odst. 1 tr. ř.). Znalci z oboru klinické psychologie (o jehož přiřazení se rozhoduje podle § 105 odst. 1 tr. ř.) posouzení těchto otázek nepřísluší. Jestliže tento znalec ve svém posudku použil terminologie, jež se obvykle vztahuje k závěrům psychiatrického vyšetření, měl být k této části svého posudku vyslechnut a požádán o vysvětlení. Takový výsledek mohl provést v rámci řízení o odvolání i soud druhého stupně.

Pokud jde o druhou otázku, týkající se absence znaků nedbalostního zavinění obviněného, ať již ve formě vědomé (§ 5 písm. a/ tr. zák.) či nevědomé (§ 5 písm. b/ tr. zák.) nedbalosti, nelze považovat za správné, pokud by byla za rozhodující kritérium pro toto hodnocení považována především závěrečná fáze jednání obviněného, bezprostředně předcházející dopravní nehodě, kdy si obviněný měl ještě uvědomovat změnu vědomí (nastupující mikrosnpánek), ale v daném okamžiku již postrádal

schopnost přijmout a realizovat rozhodnutí zastavit a odpočinout si. Jak správně zjistil soud prvního stupně, obviněný J. K. nastoupil kritického dne do zaměstnání po předcházejících (nočních) bolestech žlučníku, což se projevilo i na kvalitě jeho spánku. Navíc vstával již ve 4.00 hod. Byl si rovněž vědom, že se nachází ve stavu krátce po ukončení pracovní neschopnosti související s onemocněním žlučníku i toho, že bude muset přesto absolvovat značnou pracovní zátěž, spočívající nejprve v jízdách po M., a potom v jízdě s nákladem do O., odtud pro další náklad do Z. a následně zpět do M. Obviněný podle své výpovědi měl jako řidič v minulosti dvakrát potíže s tzv. mikrospánkem, avšak k nehodě nikdy nedošlo. Dále vypověděl, že kritického dne udělal jen jednu krátkou přestávku, a to kolem poledne v Z., kde posvačil. Všechny výše konstatované skutečnosti vzal soud prvního stupně v úvahu a po jejich vyhodnocení dovodil, že popisované faktory se ve svém souhrnu posléze podílely na konečné dekoncentraci pozornosti obviněného v poslední fázi jízdy před okamžikem dopravní nehody. Tato zjištění vedla soud prvního stupně k právnímu závěru o nedbalostním zavinění obviněného, poněvadž řídil svěřený automobil za stavu, kdy věděl o existenci skutečností snižujících jeho způsobilost k řízení a bez přiměřeného důvodu spoléhal na to, že k nehodě nedojde.

Povinností obviněného jako řidiče motorového vozidla bylo dodržovat pravidla silničního provozu stanovená vyhláškou Federálního ministerstva vnitřní č. 99/1989 Sb., o pravidlech provozu na pozemních komunikacích, ve znění účinném v době spáchání činu. V § 5 odst. 2 písm. c)*) cit. vyhl. bylo stanoveno, že řidič nesmí řídit vozidlo mj. v případech, kdy je jeho schopnost k řízení snížena úrazem, nemocí, nevolnostmi, únavou apod. Uvedené faktory se mohou vyskytnout jak před započítáním jízdy, tak v jejím průběhu. Na řidiči pak je, aby zodpovědně posoudil jejich případnou existenci a tomu přizpůsobil své chování. Za určitých okolností by pak nesměl jízdu buď vůbec vykonat anebo v ní pokračovat, popř. v ní pokračovat bez přiměřeného odpočinku. Subjektivní přesvědčení řidiče o své schopnosti k řízení vozidla musí být vždy vybudováno na základě analýzy konkrétních skutečností, které buď zná anebo by je znát měl (např. že lidský organismus po nedostatečném spánku či prodělaném onemocnění je náchylnější k únavě, zejména v zátěžových situacích, které mohou spočívat např. ve vícehodinové pracovní činnosti s nutností permanentní koncentrace). Jestliže si řidič počíná v rozporu s těmito zásadami a v důsledku toho později ztratí kontrolu nad vozidlem, lze jej činit odpovědným za následek dopravní nehody, který by podle okolností konkrétního případu zavinil z vědomé či nevědomé nedbalosti (§ 5 písm. a/, b/ tr. zák.).

To, co bylo v obecné rovině konstatováno výše, je možno plně vztáhnout i na nyní projednávaný případ obviněného J. K. Skutkovým zjištěním soudu prvního stupně odpovídá z nich vyplývající právní posouzení, které lze formulovat takto: Pokud obviněný před započítáním jízdy spoléhal na to, že ji může bezpečně vykonat, ačkoliv věděl o okolnostech, které by mohly mít negativní vliv na jeho schopnost ovládat motorové vozidlo, a přesto těmito okolnostem nepřizpůsobil ani režim své jízdy, zejména zařazováním častějších zastávek s přiměřenou dobou odpočinku, pak odpovídá za škodlivý následek dopravní nehody i v případě, že ke ztrátě kontroly nad vozidlem došlo v důsledku náhlé indispozice vyvolané shora uvedeným stavem.

Z uvedených aspektů se však odvolací soud věci nezabýval. Z napadeného rozhodnutí navíc není zřejmé, proč rozsudek soudu prvního stupně zrušil podle ustanovení § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř., ačkoliv tomuto soudu vytýká především to, že se při hodnocení důkazů nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí. Takové zjištění odvolacího soudu by mohlo být důvodem pro zrušení napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. ř. (není-li již třeba k objasnění věci provádět důkazy další, jak odvolací soud konečně sám dovodil). Zde je ovšem nutno připomenout, že v případě, kdy soud prvního stupně postupoval při hodnocení důkazů důsledně podle § 2 odst. 6 tr. ř., tzn. že je hodnotil podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu a učinil logicky odůvodněná skutková zjištění, nemůže odvolací soud napadený rozsudek zrušit jen proto, že sám hodnotí tytéž důkazy s jiným v úvahu přicházejícím výsledkem. V takovém případě totiž nelze napadenému rozsudku vytknout žádnou vadu ve smyslu

shora uvedeného ustanovení (srov. č. 53-I/1992 Sb. rozh. tr.).

S přihlédnutím ke všem skutečnostem podrobně rozvedeným shora Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 6. 12. 1999 sp. zn. 5 To 557/99 byl porušen zákon v ustanoveních § 254 odst. 1 a § 259 odst. 3 tr. ř., neboť uvedené rozhodnutí odvolacího soudu bylo vydáno na základě nesprávně uplatněného revizního principu, pokud učinil skutkové a z nich vyplývající právní závěry odchylné od závěrů soudu prvního stupně a ve věci sám rozhodl na základě jiného hodnocení důkazů provedených nalézacím soudem. K porušení zákona došlo ve prospěch obviněného J. K., který byl nezákonným rozhodnutím neoprávněně zvýhodněn.

V důsledku porušení zákona pak Nejvyšší soud podle § 269 odst. 2 tr. ř. (při splnění podmínek ustanovení § 272 tr. ř.) tento rozsudek zrušil a současně zrušil také další rozhodnutí na něj obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 270 odst. 1 tr. ř. Krajskému soudu v Brně přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Trestní věc obviněného J. K. se tak vrací do stadia, kdy Krajský soud v Brně bude muset znovu rozhodnout o odvolání obviněného a státního zástupce proti rozsudku Okresního soudu v Břeclavi ze dne 20. 9. 1999 sp. zn. 3 T 380/95. V novém řízení o této věci se bude řídit právním názorem vysloveným v rozhodnutí Nejvyššího soudu (§ 270 odst. 4 tr. ř.). Dospěje-li k důvodnému závěru, že za konstatovaného stavu, kdy soud prvního stupně ve věci provedl všechny potřebné důkazy, je přesto třeba, aby jeho skutková zjištění byla v odvolacím řízení ověřena (popř. zpochybněna) vlastními zjištěními soudu druhého stupně, bude nezbytné, aby v rozsahu stanoveném v § 263 odst. 6 tr. ř. před rozhodnutím o odvolání dokazování sám doplnil. Jak už bylo v rozhodnutí Nejvyššího soudu uvedeno, platí to především o terminologicky nejasných závěrech znalce z oboru klinické psychologie.

Poznámka pod čarou:

*) Poznámka redakce: Srov. nyní § 5 odst. 2 písm. c) zákona č. 361/2000 Sb. účinného od 1. 1. 2001.